

POLITIKK FOR EN NY TID

Vekst - Trygghet - Trivsel

*Arbeidsprogram for Det norske Arbeiderparti 1970-1973
vedtatt på landsmøtet 11.-14 mai 1969*

OPPGAVER I FORGRUNNEN

Det Norske Arbeiderparti vil arbeide for et samfunn med vekst, trygghet og trivsel, bygd på samarbeid og solidaritet. Vi må sikre en sterk produksjonsvekst og en mer rettferdig fordeling av godene. Landet må få en fast og framtidsrettet politisk ledelse. Fellesforbruket må økes raskere enn privatforbruket. En særlig innsats må gjøres for dem som i dag er dårligst stilt.

Privat eiendomsrett må ikke hindre samfunnsmessig riktige tiltak. Samfunnsutbyggingen må ikke danne grunnlag for urimelig privat formuesøking på få hender.

Arbeiderpartiet vil forsterke sitt arbeid for en omforming av samfunnet, i samsvar med prinsippene i den demokratiske sosialismen: Større frihet for den enkelte og mer likestilling mellom mennesker og grupper. Trygghet i den store omstillingen som foregår i vårt samfunn. Reelt demokrati på stadig flere områder. De samme prinsippene må prege vår internasjonale politikk.

ARBEIDERPARTIET VIL I KOMMENDE PERIODE STILLE DISSE OPPGAVENE I FORGRUNNEN:

- Tiltak som minsker kløften mellom fattige og rike land, og tiltak som bidrar til internasjonal avspenning og varig fred.
- Trygging av arbeid og en rimelig inntekt for alle. Sterk statlig innsats i industrireisningen.
- Rettferdig beskatning.
- Utbygging og samordning av samfunnsplanleggingen. Utvikling av vekstkraftige sentra i alle landsdeler. Rask gjennomføring av en ny utbyggingsplan for Nord-Norge.
- Sterk innsats for økt boligbygging og bedre boligmiljøer. Det må gjøres økonomisk mulig for alle å skaffe seg en tilfredsstillende bolig.
- Effektivt vern om naturen. Omfattende tiltak mot forurensninger og annet som forringer miljøet omkring oss.

- Gjennomføring av 5 dagers og 40 timers arbeidsuke.
- Senking av den alminnelige pensjonsalder til 67 år.
- Vesentlig større innsats for dem som er blitt liggende etter i velstandsutviklingen. Særlig vekt på bedring av de funksjonshemmedes muligheter.
- Større andel av de offentlige utgifter til kulturformål.
- Sterk utbygging av utdanningssystemet. Nyforming av skolens innhold og gjennomføring av skoledemokrati. Omfattende voksenopplæring.
- Rask utbygging av forskningen og effektiv utnytting av dens resultater.
- Utbygging av samferdselsnettene etter en samlet plan.
- Økt demokrati i arbeidslivet både ved innføring av demokratiske bedriftsforsamlinger og gjennom omfattende samarbeidstiltak.
- Det er et ærgjerrig program Arbeiderpartiet her legger fram. Det krever arbeid og felles innsats av alle grupper i samfunnet å løse de store oppgaver som ligger foran oss.

FRAMTID MED MULIGHETER

På terskelen til 1970-årene ser vi inn i en framtid med store muligheter for framgang.

Forskning og teknisk utvikling åpner i økende tempo nye muligheter på nesten alle felter. Men en rask vekst i produksjon og levestandard kommer ikke av seg selv, og er ikke vunnet en gang for alle. Tvert om. 1970-årene vil stille vårt næringsliv på en hard prøve. Med den raske utviklingen i teknikk og bedriftsorganisasjon kreves det et næringsliv med stor evne til omstilling, med finansiell styrke og menneskelig dyktighet. Nedbygging av tollmurer og innføring av frihandelsområder åpner nye muligheter for produktionsvekst. Men næringslivet må kunne møte konkurransen fra utenlandske bedrifter på et internasjonalt marked der stordriftens fordeler på mange måter er utslagsgivende.

Under næringslivets omstilling og vekst vil en større del av produksjonen bli automatisert, og behovet for arbeidskraft redusert. Samtidig, men ikke nødvendigvis på de samme stedene, øker tallet på arbeidsplasser i service-virksomheten. Dette vil kreve en større innsats enn før for å skape nye arbeidsplasser i næringer med vekstmuligheter. Utviklingen vil kreve en mer aktiv politisk ledelse og en større samfunnsmessig innsats.

Utdanning og forskning vil få økende betydning som grunnlag for vår produksjon.

Også ved reising av nye arbeidsplasser vil samfunnet måtte komme sterkere inn i bildet enn tidligere.

Den omfattende omstillingen i næringslivet vil bli av stor betydning for utviklingen i samfunnslivet. Folkeflyttingen vil føre til at byer og tettsteder får tyngden av befolkningen. Hvis ikke samfunnet griper inn med klare planer og sterke reguleringer, vil byene gro planløst, med mange uheldige følger. For at ikke veksten i noen få større byområder skal bli for sterk, må samfunnet utforme en bosettingspolitikk med vekstsentra i landsdelene.

Den tekniske utvikling fører med seg forurensninger av vann og luft av et hittil ukjent omfang. Bilismen gjør trafikkulykker til et samfunnsproblem og skaper problemer for all byutvikling. Samfunnet må gripe inn slik at den nye teknikken blir til gagn og ikke til belastning for menneskene. Forskningen åpner en ny verden av muligheter, men bare gjennom samfunnets regulering og ledelse vil vi kunne dra full nytte av den.

Utviklingen i produksjon og samfunnsliv vil øke problemene for dem som allerede i dag har vansker med å følge med. Det blir enda mer nødvendig enn nå at samfunnet sørger for at de svake får muligheter som er likeverdige med andres. Både fra en sosial og kulturpolitisk synsvinkel byr årene som kommer på langt større muligheter, men det må en bevisst samfunnsmessig styring til for at de skal nyttes ut.

Utviklingslandenes problemer vil dominere det internasjonale bildet i 1970-årene. Teknisk og økonomisk ligger forholdene til rette for en sterk økonomisk vekst og også for en utjevning av levekårene i verden. Men vi har ennå ikke fått det organiserte samarbeid som gjør det mulig å utnytte mulighetene. Å utvikle et slikt samarbeid blir en av hovedoppgavene i 1970-årene.

VI VIL OMFORME SAMFUNNET

Det vil ta tid å gjennomføre de store endringene som trengs for å skape et virkelig rettferdig samfunn. Men selv i en periode på fire år kan viktige reformer forberedes og føres ut i livet.

Arbeiderpartiet vil legge disse retningslinjene til grunn:

- Alle mennesker har like verd, alle skal ha samme muligheter for utvikling og menneskelig livsutfoldelse.
- Vi må få et samfunn, der alle får langt større frihet til å innrette sitt liv etter sine egne ønsker og behov, så lenge de ikke skader andre.
- Vi vil utvikle et reelt demokrati på alle livets områder, alle må få muligheter til å være med å bestemme over de forhold som er av betydning for dem.
- Vi vil sikre trygghet for den enkelte.
- Vi vil utvikle et samarbeidssamfunn uten usunn konkurransementalitet og statusjag.

Like muligheter.

Formelt er det gjennomført likestilling på svært mange områder i samfunnslivet i Norge, men i virkeligheten er det ennå store ulikheter både enkelte mennesker og grupper imellom. - Arbeiderpartiet ser det som en hovedoppgave å nå fram til større likhet i

samfunnet.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Utjevning av inntektene ved et arbeid for å skape bedre betalte arbeidsplasser, gjennom inntektspolitikken, ved omlegging av skattepolitikken og ved utbygging av stønadssystemet. Økingen i levestandarden må særlig komme grupper med lave inntekter og andre dårlig stilte til gode. Med sikte på dette settes det opp en målsetting for inntektsfordelingen i Norge. Denne legges til grunn for alle inntektsformer, ved de store inntektsoppgjørene og ved statens stønads- og skattepolitikk. Statens stønadspolitikk legges om slik at den i høyere grad tjener til utjevning av den faktiske inntektsforskjell.
- Utjevning av formuesfordelingen ved økt felles samfunnssparing, skjerping av formues- og arvebeskatningen og effektiv gevinstbeskatning ved salg av fast eiendom og verdipapirer.
- Lik arbeidstid og likeverdige arbeidsvilkår for alle lønnstakere.
- Likestilling av kvinner og menn i arbeids- og samfunnsliv. Revisjon av lover og bestemmelser hvor det ennå er forskjellsbehandling. Særlige tiltak for gifte kvinner som ønsker arbeid utenfor hjemmet. Husmødrenes økonomiske stilling og sosiale forhold tas opp til bred utredning. Revisjon av lærestoffet i skolen for å fjerne tendensen til å tillegge kvinner og menn bestemte roller i samfunnet.
- Effektive tiltak som både økonomisk, sosialt og kulturelt kan stille samene på linje med resten av vårt folk. En økonomisk og næringspolitisk aksjonsplan for de samiske bosettingsområdene.
- Mer likestilling for de funksjonshemmede ved bedre samfunnsplanlegging og vesentlig bedre muligheter til høvelig utdanning, arbeid, boliger og fritidssysler.
- Likestilling for de eldre sammenliknet med de yngre aldersgrupper, med muligheter for arbeid, kulturgoder og menneskelig kontakt.
- Likeverdige muligheter for alle unge ved at de sikres egnet utdanning uansett økonomisk stilling, bosted i landet og evner. Større likhet i mulighetene i arbeidslivet, uavhengig av arv, slektskapsforhold og sosial bakgrunn.
- Større likhet mellom landsdelene når det gjelder industrireising, offentlig service, fraktkostnader, utdannings- og arbeidsmuligheter.
- Likhet for loven. Straffeloven revideres med sikte på at den sosiale og økonomiske bakgrunn ikke får spille inn under straffeutmålingen. Straffereaksjonen mot skatteunndragelse må skjerpes. Løsgjengerloven bør oppheves. Humanisering av fengselsvesenet.

Frihet for alle.

Utviklingen i mange land har vist at den politiske frihet ikke er vunnet en gang for alle, men at vi alltid må kjempe for den. Friheten må ikke misbrukes av de få til å utnytte de mange, men heller ikke misbrukes av de mange overfor de få. Vi vil øke den jevne kvinnes og manns faktiske frihet. Vi vil øke mulighetene for valg av utdanning, arbeid, bosted, fritidssysler og forbruk. Vi vil øke den enkeltes muligheter for fritt å danne seg en oppfatning og innrette sitt liv etter eget ønske.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Økt frihet til valg av arbeid ved allsidig tilbud av arbeidsplasser og økt yrkesrettledning på bredere grunnlag, både i og etter skolen. Utvidelse av de forskjellige støttetiltak ved omstilling til nytt arbeid.
- Økt frihet til valg av bolig ved større tempo i boligbyggingen, vesentlig reduksjon av egenkapital og innskudd og flere boligtyper.
- Økt frihet til valg av utdanning ved videre utbygging av alle utdanningsveier - også voksenopplæring - i alle landsdeler. Vesentlig øking av stipendiene til alle typer utdanning. Studielån uten behovsprøving.
- Økt frihet til valg av fritids- og kulturgoder ved større bevilgninger til allsidig kulturvirksomhet. Øke allmennhetens rettigheter overfor grunneierne, med utvidet adgang til jakt og fiske og fri ferdsel i skog og mark.
- Økt frihet til å danne seg en egen mening ved å fjerne ensidige og misvisende framstillinger i skolens læremidler. Statsstøtte til aviser for å opprettholde en mest mulig allsidig presse. Statsstøtte til politiske partier.

Trygghet for arbeid og inntekt.

Mange av de store forandringer som foregår i samfunnet vil føre til høyere levestandard og bedre kår for folket som helhet. Men den enkelte må ikke skades av forandringer som ellers er til fordel for de fleste.

Arbeiderpartiet vil trygge arbeid og inntekt for den enkelte.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Alle skal få del i samfunnets alminnelige velstandsutvikling.
- Sikring av gode og lønnsomme arbeidsplasser for alle. Dekning av utgiftene ved nødvendig bytte av arbeidssted.
- Omdanning av arbeidsløysetrygden til en omstillingslønn.
- Rett til utdanning for alle aldersgrupper.

For folkestyre - mot fåmannsstyre.

Arbeiderpartiet vil gjennomføre demokratiske prinsipper på alle samfunnslivets områder og går inn for:

- Bedriftsdemokratiet utvikles i alle deler av virksomheten. De ansatte må få reell innflytelse både på sin egen arbeidssituasjon og på bedriftens ledelse. Gjennomføring av lov om bedriftsforsamlinger og forberedelse av ytterligere skritt på veien mot demokrati i arbeidslivet. Statlige, statskontrollerte og kommunale bedrifter må gå foran med å gjennomføre bedriftsdemokratiet.
- Grundig undersøkelse av de faktiske maktforhold i det norske samfunn med sikte på å utvide demokratiet.
- Gjennomføre direkte valg til fylkestingene og vesentlig større makt til de folkevalgte på fylkesplanet.
- Offentlig utredning som kan gi grunnlag for utbygging av demokratiet i kommunene med styrking av de folkevalgtes stilling, herunder spørsmålet om valgte rådmenn i kommunene.
- De som pålegges offentlige oppdrag må bli holdt økonomisk skadesløse.

- Effektiv rådgivning og samordning av den offentlige administrasjon som betjener publikum, med sikte på å lette adgangen for enkeltmennesket til å komme i kontakt med og få fremmet sine saker overfor myndighetene i staten, fylkene og kommunene.
- Vesentlig utvidet informasjon i skoler og kringkasting om samfunnet og organisasjonslivet for å styrke den enkeltes innsikt i samfunnsspørsmål og mulighet for politisk innflytelse.
- Gjennomføring av demokrati i alle skoler, universiteter og høyskoler.

Et samfunn i samarbeid.

Arbeiderpartiet har som mål å utvikle et samarbeidssamfunn uten ensidig konkurransementalitet. Det er ikke til beste for samfunnet at den sterkeste og smarteste alltid vinner over sine konkurrenter. Hensynet til de svake i samfunnet, og til vårt behov for trivsel og menneskelig kontakt, krever en samfunnsform som i høyere grad enn nå må bygge på samarbeid, toleranse og hjelpsomhet.

Arbeiderpartiet vil i kommende periode bidra til å virkeliggjøre dette synet i skolen, arbeidslivet og i samfunnslivet ellers.

VI VIL STYRING OG PLAN

Arbeiderpartiet går inn for at de folkevalgte skal ha et vidtgående ansvar for den økonomiske, kulturelle og sosiale utviklingen. Partiet har på grunnlag av sine hovedprinsipper utformet målene for sin politikk. Mål og midler må vurderes i sammenheng.

Omfattende planlegging.

Etter hvert som samfunnet påtar seg stadig større ansvar, blir målsettingen for og virkningene av politikken mer langsiktige. På de fleste områder blir det nødvendig med en mer omfattende planlegging enn tidligere.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Bedring av metodene og hjelpemidlene i planleggingen.
- Samordning av statens planlegging, med planleggingsavdelinger i alle departementer og større etater og utvidet planleggings- og utbyggingsadministrasjon i fylkene.

Økt innsikt og kunnskap.

På mange områder finnes det lite materiale som gir opplysning om samfunnsforholdene og om hvordan ulike tiltak virker.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Økt tempo i utbyggingen av forskningen.
- Det enkelte departement må få ansvar for at det finner sted forskning på dets arbeidsområder til bruk ved utforming av politikken.

- Den offentlige statistikk må bygges ut i raskere tempo.
- Det må på alle viktige samfunnsområder gjøres bruk av forsøksvirksomhet for å komme fram til de best mulige løsninger.

En effektiv administrasjon.

For å gjennomføre den politiske målsettingen er det nødvendig å ha en effektiv administrasjon.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Departementene organiseres slik at de kan konsentrere seg om de politiske oppgavene. Rutinesaker, fortolkning og forvaltning legges til sentrale direktorater eller, hvor det er naturlig, til lokale myndigheter.
- Den politiske ledelse i departementene styrkes.
- Omfattende desentralisering av offentlige oppgaver og avgjørelser. Statsforvaltningen i de enkelte fylker samordnes. I den utstrekning det er hensiktsmessig, overføres oppgavene til fylkeskommunene under ledelse av fylkestingene.
- Effektivisering av administrasjonen, blant annet ved bedre budsjettmetoder.
- Rask saksbehandling.
- Kamp mot byråkratisering og unødvendig papirmølle.

En rask og balansert vekst.

Arbeiderpartiet vil sikre en rask, men samtidig balansert økonomisk vekst. Vi må styre utviklingen slik at den kan foregå uten for sterk prisstigning, med rasjonell utnyttning av produksjonsapparatet og med balanse på arbeidsmarkedet, med trygging av full sysselsetting.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Effektiv bruk av de midler som er nødvendige for å sikre en rask og stabil økonomisk vekst, slik som budsjettene, kredittordningene, byggeløyvesystemet og andre direkte virkemidler. Nye midler må utformes, særlig for å kunne ta bedre hensyn til geografiske ulikheter i utviklingen.
- Takten i prisstigningen bremses opp ved tiltak som begrenser kostnadsøkningen og påvirker etterspørselen.
- Utbygging av kontakt- og informasjonsvirksomheten under inntektsoppgjørene.

Rettferdig beskatning .

Arbeiderpartiet går inn for en gjennomgripende omlegging av skatte- og avgiftssystemet slik at skattene blir rettferdig fordelt, at samfunnet får tilstrekkelige midler til å løse de økende fellesoppgavene og at skattesystemet stimulerer til økonomisk vekst og riktig bruk av arbeidskraft, produksjonsutstyr og kapital.

Skatte- og stønadspolitikken må ta sikte på en sosial og økonomisk utjamning. Skattebyrden må fordeles etter den enkeltes virkelige evne til å betale skatt. Næringsdrivende og liknende grupper må få sin faktiske personlige inntekt skattlagt på linje med lønnstakere og pensjonister.

Skattereglene må være mest mulig enkle og oversiktlige, og gi grunnlag for en effektiv kontroll og bekjempelse av skattesnyteri.

Arbeiderpartiet går inn for:

- En omfattende skattereform som gjennomføres trinnvis over en fireårsperiode.
- Mindre vekt legges på direkte skatt og tilsvarende større vekt på indirekte skatter og skatt på gevinster, verdistigning, store formuer og større eiendommer. Progresjonen i beskatningen opprettholdes, men legges i høyere grad på større eiendommer og formuer.
- Forskyvningen av skatten fra inntekt til forbruk må kombineres med økte trygder og tilskudd. Rommelige fradrag må frita de laveste inntektene for direkte skatt, og trygder og pensjoner som ikke overstiger folketrygdens grunnpensjon med tillegg av særytelser, må bli skattefrie. Barnetrygd må gis også til første barn og for hele det året barnet fyller 16 år. Spesielle behovsprøvde tilskudd for familier med mange barn og særlig lav årsinntekt.
- Lønnsskatt uten selvangivelse og etterfølgende likning må innføres for det store flertall av lønnstakere.
- Det må gjennomføres en ny form for bedriftsbeskatning med et klart skille mellom de næringsdrivendes personlige inntekt og fordeler og den egentlige bedriftsinntekt. Det innehaverne tar ut av bedriften skattlegges på linje med lønnsinntekter. De inntekter som blir stående i personlig eide bedrifter skattlegges etter egne regler, mest mulig lik dem som gjelder for aksjeselskaper. Opphevelse av bedriftenes fradragsrett for utgifter til representasjon og annet som innebærer skattefrie fordeler for enkeltpersoner.
- Arvebeskatningen tas opp til revisjon.
- Det innføres skatt på verdistigning på ubebygd grunn.
- Skatte- og avgiftskontrollen bygges ut og skjerpes. Reglene for straffelikning håndheves uten unntak. Skatte- og avgiftsunndragelser straffes som underslag.
- Alle direkte skatter til stat og kommuner erstattes med en felles samfunnsskatt som fordeles mellom staten, fylkene og kommunene etter faste fordelingsnormer på grunnlag av omfordeling og desentralisering av oppgavene.

VI VIL ET SAMFUNN MED VEKST OG TRIVSEL

Plan for bosetting og lokalsamfunn.

Arbeiderpartiet går inn for denne målsettingen for utvikling av lokalsamfunn og bosetting:

- Et bosettingsmønster som tar hensyn til de endringer i næringslivet som skyldes den teknologiske utvikling, men som bremser tendensen til befolkningskonsentrasjon på noen få områder.
- En planmessig utbygging av våre lokalsamfunn med særlig vekt på sentra i distrikter hvor nettet av tettsteder er for svakt til å sikre tilfredsstillende service og økonomisk

utvikling.

- Den private eiendomsrett til grunnarealer og annen fast eiendom må gjennom lovverket klart avgrenses slik at den ikke er til hinder for en samfunnsmessig riktig utvikling.

Arbeiderpartiet tar sikte på en aktiv og omfattende planlegging og utbygging av samfunnet og vil gjøre en spesiell innsats for å sikre vekstgrunnlaget i utpekte sentra utenfor de gamle industri- og handelsområder. Det må også bygges ut sentra med arbeidsmuligheter som kan minske omfanget av lange arbeidsreiser til storbyene.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Et effektivt apparat for planlegging og utbygging i stat, fylker og kommuner. Planleggingen må på alle trinn knyttes til de folkevalgte organer.
- Fylkeskommunene må få myndighet i saker som gjelder regulering, planlegging og utbygging av områder som omfatter flere kommuner, eller påby interkommunalt samarbeid.
- Samfunnsplanleggingen må sikre utbygging etter en samlet plan, slik at ikke tettbebyggelsen brer seg planløst og urasjonelt. Verdifulle kulturlandskap og produktiv jord må vernes. Slik jord må kunne frigis til annet bruk når det skjer som ledd i en planlagt samfunnsutvikling.
- Omfattende støtte og statlige lån til kommuner og regioner med utpekte vekstsentra.
- Plassering av statlige og statsunderstøttede institusjoner i vekstsentra.
- Vesentlig større tilskudd til reising av lokaler for industri i vekstsentra.
- En ny utbyggingsplan for Nord-Norge må utarbeides og snarest settes ut i livet.
- Lov om landsdelsplanlegging.

Et trivelig bysamfunn.

Arbeiderpartiet vil ved hjelp av en effektiv samfunnsplanlegging og utbygging sikre at våre byer og tettsteder blir funksjonsdugelige og trivelige. Nesten 2/3 av vårt folk bor nå i byer og tettsteder, og andelen vokser stadig. Arbeiderpartiet vil derfor gi utviklingen av våre bysamfunn en sentral plass.

Arbeiderpartiet går inn for:

- De enkelte tettsteder og byer må få en slik utforming og størrelse at de kan gi et allsidig tilbud av arbeidsplasser, av boligmiljøer, av utdanning og offentlig service, av kulturgoder og fritidsmuligheter.
- Mest mulig tomter i byer og tettsteder må sikres for kommunene ved at det gis langt større lånemidler for oppkjøp med sikte på sanering og langsiktig utbygging.
- Kommunenes stilling på totemarkedet styrkes. Det gjennomføres nye, effektive regler for ekspropriasjon. Skjønnsordningen må forenkles. Bare en skjønnsrett for hvert lagdømme.
- Prisstigningen på byggegrunn motvirkes ved at lovreglene utformes slik at verdiøkning som skyldes samfunnets utbygging ikke går til grunneierne.
- Det innføres løpende beskatning av verdistigningen på ubebygde tomtegrunn i utbyggingsområder. Skattelettelse ved omsetning av tomtegrunn skal gjelde bare

ved salg til kommuner. Kommunene gis forkjøpsrett til all bebyggd og ubebyggd grunn.

- Byggesakene må få en enklere og raskere behandling.
- Planer for vannforsyning og kloakkavløp utarbeides for større geografiske områder.
- Bedre samordning av nærtrafikken i større byområder.
- En særlig innsats for å løse Oslo-regionens spesielle problemer.

Det nye bygdesamfunnet.

Det nye bygdesamfunnet må få økonomiske muligheter som også tiltrekker ungdommen, og som gir en tilfredsstillende sosial og kulturell standard.

Mange av våre utkantbygder preges i dag av nedgang i folketallet. En stor del av ungdommen flytter ut. Bygder som ligger mer sentralt til og har litt industri, har klart seg bedre. Grunnæringene jordbruk, skogbruk og fiske kan ikke gi tilstrekkelig øking i inntekten uten at tallet på sysselsatte går ned. Men overgangen fra det gamle til det nye bygdesamfunnet må så langt det er mulig skje uten sosiale skadevirkninger.

For å virkeliggjøre en ny bygdepolitikk går Arbeiderpartiet inn for:

- Bygdeplaner som kan gi grunnlag for et mer variert og vekstkraftig næringsliv. Arealdisponering og økonomisk planlegging skal ha dette som siktepunkt.
- De lokale myndigheter må i samarbeid med folket i bygda og med den sentrale forvaltning utforme tiltak for å effektivisere jordbruk, skogbruk og fiske og søke å få satt i gang industri. Det må gis støtte til industribygg i bygdesentra og hjelp til igangsetting og drift av salgssentraler for produktene fra slike bedrifter.
- Særlig vekt må legges på å utvikle turisttrafikk og friluftsliv. I et begrenset antall bygder bør staten bidra til å reise større turistsentra, med mest mulig helårsdrift. Mange flere bygder bør i framtiden dra nytte av enklere former for friluftsliv. Ved reising av regulerte hytteområder, bruk av gamle setergrender, campingplasser o. l., helst på samvirkebasis, kan bygdefolket få en viktig tilleggsnæring. Staten bør gi veiledning, lån og hjelp til markedsføring av denne formen for turisttrafikk.
- Bilrutene må organiseres slik at bygdefolket lett kan komme til bygdesentret og til nærmeste distriktssenter. Dette må samordnes med skoleskyss-ordningen og legges til grunn også for statens støtte til bilruter.
- Ordningen med ambulerende bibliotek må bygges ut.
- For fraflyttingskommunene bør det opprettes en særlig statlig støtte til kommunal sosial virksomhet for gamle, syke og uføre.

Boliger og bomiljø - de unge familiene.

Arbeiderpartiet mener at myndighetene skal ha hovedansvaret for boligreisingen.

Lån til de nødvendige kommunale tomtkjøp, til prosjektering, tomtetekniske arbeider og til selve boligbyggingen må sikres gjennom opplegget av kredittpolitikken. Boligfinansieringen må ordnes slik at alle som har økonomisk behov for det, kan få tilstrekkelige og rimelige lån til å skaffe seg en høvelig bolig.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Bygging av boliger i større serier oppmuntres. Større innsats for senking av byggekostnadene. Kommunene må gjennom Kommunalbanken få lettere adgang til

å finansiere kjøp og opparbeiding av tilstrekkelig store tomtefelter.

- Husbankens låneregler bedres. Det må gis lån for 85 prosent av boligens kostnad. Vanskeligstilte grupper må få boliger gjennom 100 prosent statlig belåning.
- For unge familier innføres en ordning med innskuddslån: Beregnede innskudd forrentes og nedbetales over 15 år med lave avdrag de første år og høyere avdrag etter hvert som familiens økonomi bedres. For unge familier som har særlig vanskelig for å forrente og avdra slike innskuddslån, ytes en ekstra husleiestøtte.
- Boligstøtten pr. forsørget økes betydelig. Inntektsgrensen heves. Aldersgrensen for eldre som kan få husleiestøtte skal være 65 år, eller den samme som pensjonsalderen, dersom den er lavere.
- Samordning av Husbankens utlån og kommunenes lånemuligheter slik at den nødvendige finansiering sikres for alt som hører til et boligmiljø: Lekeområder og daginstitusjoner for barn, grøntanlegg, andre felles- og serviceanlegg og garasjer.
- Ved boligreising må en tilgodese barn og ungdom med leke- og tumlefelter. Også for familier og eldre må det planlegges hensiktsmessige friluftss- og rekreasjonsområder.
- Spesielle finansieringsordninger for sanering av gamle boligstrøk i byer og tettbebyggelser.
- Gjennom Husbanken må det gis lån også til modernisering av eldre hus som ikke saneres. Det må føres kontroll med husleiene.
- Kommunene og Husbanken må hjelpe leieboerne til å overta husene de bor i. Kommunene gis forkjøpsrett ved salg av leiegårder. Kommunene kan overføre husene til leieboerne med samfunnsmessig kontroll av prisene. Gårdeierne må ikke uten saklig grunn kunne nekte leieboerne å bytte bolig.

Vern om natur og miljø.

Arbeiderpartiet mener at det må bli en hovedoppgave i årene framover å bygge opp et effektivt vern om vår natur og vårt miljø. Allmennheten må trygges adgang til alle deler av vår natur. Sikringen av de nære friluftsområder for byer og tettsteder må gis høy prioritet. Særpregede deler av naturen og bymiljøene må bevares. Private eierinteresser må ikke hindre samfunnsmessig riktige løsninger. Samfunnstiltak må ikke gi grunnlag for gevinst for enkelte.

Arbeiderpartiet går inn for:

- En fjellplanlov som sikrer en velregulert hyttebebyggelse og bevarer fjellviddene som det åpne, frie turterreng for alle.
- En utvidet strandlov som også kan holde strendende åpne langs elver og innsjøer. Adgangen til å gi dispensasjon innskrenkes.
- Staten må gå aktivt inn for å erverve fjellområder og andre friluftssarealer.
- Kommunene må gis større økonomiske muligheter for båndlegginger og grunnervelser. Det må utarbeides planer for større friluftsområder med utjevningsordninger, slik at inntektene kan fordeles mellom grunneierne på en rettferdig måte.
- Det opprettes et Statens naturvernfond.
- Landsplanen for nasjonalparker utvides slik at vi får fredede områder også i de sørlige og vestlige deler av landet.

- Styrking av miljøforskningen. Økt og samordnet forskning om rensning av drikkevann, kloakkavløp og luft. Økt kontroll for å hindre at nye kjemiske stoffer slippes ut på markedet før risikoen ved å bruke dem er nøye undersøkt.
- En naturvernlov som vil beskytte verdifulle områder av norsk natur og hindre nedsøpling og forurensning.
- En lov mot vannforurensninger og en lov mot luftforurensninger.
- Økt tempo i utbyggingen av effektive kloakkrensaneanlegg.

VI VIL ET SAMFUNN MED VALGFRIHET OG LIKE MULIGHETER

Nyforming av utdanningen.

Arbeiderpartiets utdanningspolitikk bygger på ideen om menneskenes likeverd. Skolen må i økende utstrekning legge opp sin undervisning etter den enkeltes evner og forutsetninger.

Arbeiderpartiet mener det er nødvendig med en nyforming av utdanningssystemet. De enkelte skolestyrer bør få adgang til å sette i gang spesielle pedagogiske opplegg. Det må bli lagt stor vekt på utformingen av skolens innhold, dens fagkrets, arbeidsmetoder, lære- og undervisningsmidler og miljø. Videreutdanning og omskolering må i rimelig grad kunne innpasses i arbeidstiden.

Både praktisk og teoretisk utdanning må trene til selvstendighet og samarbeid. Utdanning for funksjonshemmede gis høy prioritet.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Styrke vår felles offentlige skole for å utvikle åndsfrihet og toleranse mellom ulike syn og grupper.
- Tallet på barnehagelærere utvides sterkt, bl. a. ved å trekke de vanlige lærerskolene inn i utdanningen av dem.
- Den skolepliktige alder senkes med et halv år. Skolens læreplan tilpasses småbarnas behov.
- Ni-årig grunnskole gjennomføres i alle kommuner.
- Videregående skole bygges opp med sikte på en enhetsskole der allmennutdanning og yrkesutdanning er likestilt. Alle skal ha rett til å gå tre år i høyere skole, og slik at de kan avslutte etter 1, 2 eller 3 år med et vitnemål, som gir kompetanse overfor yrkesliv og videre utdanning. Fritt valg av utdanningsvei. Reelle overgangsmuligheter.
- Raskt tempo i utbyggingen av universitetene i Oslo og Bergen og reising av universitetene i Trondheim og Tromsø.
- Distriktshøyskoler må etableres og bygges ut så raskt råd er.
- Det organiseres et åpent universitet ved hjelp av TV, radio og korrespondanseundervisning.
- Det må vedtas en lov om voksenopplæring som fastlegger statens, kommunenes,

fylkenes og bedriftenes plikter på dette område. Loven må omfatte både allmennutdanning og yrkesutdanning. Undervisning med sikte på deleksamener bygges ut.

- Større mulighet for videreutdanning og etterutdanning med permisjon og lønn.
- Demokratiet ved skoler og universiteter bygges ut. Medbestemmelsesretten må omfatte hele personalet, elever og studenter.
- Avskaffe eksamen i grunnskolen. Elevenes resultater vurderes på grunnlag av felles standpunktprøver for hele landet.
- Utbygging av lærerskolene. Omforming av grunnutdanningen og systematisk videreutdanning for lærere.
- En større del av de samlede skoleutgifter må brukes til forskning og pedagogisk forsøksvirksomhet. Dette må også gjelde voksenopplæringen.
- Rasjonalisering og standardisering av skolebygg med sikte på rimeligere løsninger og bruk også til andre formål.
- Oppretting av offentlig breviskole og offentlig forlag og innkjøpslag for lærebøker og pedagogiske hjelpemidler.
- Oppheving av behovsprøving i Statens lånekasse for studerende ungdom. Øking av stipendiene slik at de dekker de virkelige tilleggsutgifter for dem som må bo borte under skolegang og studier. Yrkesskoleelever og lærlinger skal ha samme rett til studielån og stipend som ungdom som tar annen utdanning.
- Felles velferdslov for alle grupper under utdanning.
- Kroppsøving må få større plass i alle skoleslag. Den må komme med i timeplanen fra 1. år i barneskolen. Videre utbygging av Norges Idrettshøgskole. Idrettslinjer opprettes ved alle lærerskoler.

Kultur - en del av vårt daglige liv.

Det må legges stor vekt på kulturpolitikken i videste forstand, og en vesentlig større del av de offentlige midler må disponeres til kulturformål. Kunstopplevelser må få bred plass i vår hverdag og komme alle landsdeler og grupper av folket til gode.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Videre utbygging av de tre riksinstitusjonene for kunstformidling, Riksteatret, Riksgalleriet og Rikskonsertene.
- Økt støtte til bygging av samfunnshus. De må på en tilfredsstillende måte gi rom for et allsidig miljø av fritidsaktiviteter som lagsarbeid, idrett, dans, studiearbeid, hobbyvirksomhet, amatørkunst, utlån av bøker, samlinger av bildende kunst.
- Vesentlig øking av statens støtte til amatørkunst.
- Kulturrådet må sikres rommelige bevilgninger.
- Ny biblioteklov med utvidelse av bibliotekenes virksomhetsområde.
- Det må legges en plan for den videre oppbygging og desentralisering av de offentlige kunstsamlinger. Det offentlige må i større utstrekning opptre som oppdragsgivere for kunstnere og som avtakere av kunst.
- Vår faste opera- og ballettinstitusjon må gis bedre mulighet til å opptre i alle landsdeler.
- Det må brukes større beløp til produksjon av norsk film. En grunnutdanning for

filmarbeidere må settes i gang.

- Radio og fjernsyn bygges ut for hele landet og tas i bruk for en utvidet undervisningsvirksomhet. Ingen reklame i radio og fjernsyn.
- Reisingen av det planlagte utdanningscenter på høyskolenivå for kunstnere påskyndes. Høyskoleundervisningen i musikk prioriteres.
- Den økonomiske stilling for kunstnerne må bedres.

Arbeiderpartiet mener det må være samfunnets oppgave å medvirke til at alle kan få størst mulig utbytte av ferier og fritid. I samarbeid med de frivillige organisasjoner må samfunnet ta ansvaret for fysisk fostring som ledd i bedring av folkehelsen.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Vilkårene må legges til rette både for toppidrett og masseidrett. Utvikling av fylkeskommunale eller regionale idrettssentra.
- Økt offentlig støtte til ungdoms- og idrettsorganisasjonene. Politiske ungdomslag må likestilles med andre ungdomsorganisasjoner .
- Forholdene må legges til rette for at skolene kan brukes også til fritids-, møte og hobbyvirksomhet.
- Bevilgningene til bedriftsidretten økes. Sjømannsidretten bygges videre ut. I større havner må yrkesfiskerne gis bedre muligheter for idrett og helsesport.
- Staten må medvirke til reising av ferisentra og utbygging av campingplasser av høy standard.
- Jaktloven og innlandsfiskekorten revideres med sikte på større rettigheter for allmennheten.
- Forenkling av systemet med fiskekort, om nødvendig ved at staten kjøper opp fiskerettigheter av betydning for allmennheten. Felles fiskekort for all statsgrunn.

Effektiv hjelp til enkeltmennesker.

Den sosialpolitiske målsetting må bli langt mer omfattende enn tidligere. Samfunnet må omformes, slik at det blir færre sosiale problemer. Et sosialt syn må gjennomtrengte alle deler av samfunnspolitikken. Samfunnet må gi likeverdige muligheter for alle grupper, også for de svakeste.

På de fleste områder av sosialpolitikken er det i dag mangel på personale. Det trengs nye veier i utdanning, arbeidsinndeling, arbeidsvilkår, voksenopplæring og samordnet planlegging. Det er nødvendig med rasjonalisering av arbeid og service innenfor institusjonene.

Trygdesystemet må bygges videre ut. Hjelpetiltak for den enkelte må gis høyere prioritet. Sosialkontorene må oppsøke og gi assistanse til enkeltpersoner som trenger hjelp. Koordinering av innsatsen i sosial- og helsesektoren.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Staten må sørge for at Lov om sosial omsorg kan gjennomføres med like muligheter for sosial behandling og hjelp i alle kommuner.
- Utbygging av offentlige helse- og sosialsentra i distriktene, tilpasset behovet i det enkelte distrikt. De bør omfatte sosial rådgivning og service, legekantor,

helsestasjon, familierådgivning, folketannpleie og eventuelt andre tjenester.

- Det forebyggende arbeid innen barne- og ungdomsvernet må intensiveres. Staten må påta seg større ansvar for utbygging og drift av barne- og ungdomsheimer. Barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker må bygges ut i distriktene. Barne- og ungdomspsykiatriske avdelinger ved sentralsykehus og psykiatriske sykehus må bygges ut i raskt tempo.
- Sterk utbygging av daginstitusjoner for barn med sikte på en fordobling av antall plasser. Det må vedtas en lov som fastlegger ansvarsforholdet mellom stat og kommune på dette område.
- Syketrygden bør dekke mer av utgiftene til medisiner og tannpleie.
- Utdanning av personell i helse- og sosialsektoren er en offentlig oppgave. Utdanningskapasiteten må økes vesentlig etter en samlet plan og samordnet med utdanningssystemet for øvrig.
- Støtten til enker og ugifte mødre utvides til å omfatte alle enslige forsørgere. Separerte og skilte med lav inntekt må gis den samme støtte.
- Rask utbygging av den offentlige familierådgivning i alle deler av landet. Ny lov som gir de kvinner som ønsker det, adgang til svangerskapsavbrytelse.
- Styrking av innsatsen for å hjelpe alkoholskadde og narkomane, med særlig vekt på forebyggende arbeid og ettervern.
- Yrkesskadetrygden utvides til å omfatte også hjemmeværende husmødre.
- Utbygging av Instituttet for anvendt sosialvitenskapelig forskning. Også andre forskningsinstitusjoner må foreta undersøkelser på det sosiale og helsemessige område.

Prioritet for de funksjonshemmede.

De psykisk og fysisk funksjonshemmede må komme med i samfunnet på samme måte som andre. Samfunnsplanleggingen må tilpasses de funksjonshemmedes behov og situasjon. Det offentlige må være fullt ut ansvarlig for behandling og opplæring av de funksjonshemmede.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Innredning av alle bygninger med sikte også på de funksjonshemmede. De funksjonshemmedes behov må vies oppmerksomhet i undervisningen for alle kategorier av samfunnsplanleggere.
- Systematisk kartlegging av funksjonshemninger hos småbarn for å få satt inn behandling så tidlig som mulig.
- Flere plasser for funksjonshemmede barn i vanlige småbarninstitusjoner. Støtte til transport. Ekstra tilskudd til anlegg og drift av spesielle småbarninstitusjoner for funksjonshemmede.
- Forsert utbygging av utdanningsmulighetene for de funksjonshemmede innen rammen av den vanlige skole og økt bevilgning til utbygging og modernisering av spesialskoler.
- Moderne undervisningsbygg for Statens spesiallærerskole. Omfattende stipendordning for lærere som tar spesialpedagogisk utdanning.
- Større stipend til funksjonshemmede som ønsker kvalifisert faglig eller teoretisk

opplæring. Hensiktsmessige boliger og elevhjemplasser for funksjonshemmede som må bo borte under utdanning og behandling.

- Bedre yrkesretteleing for de funksjonshemmede med sikte på bedre betalte stillinger.
- Grunnlaget for vernet industri må utvides med sikte på opptrening og bedre utvikling av de funksjonshemmedes evner. Større statlig støtte til attføringen. Tallet på attføringsbedrifter må økes vesentlig. Det må etableres et sentralt ordrekontor for slike bedrifter, og disse bedriftene må få større offentlige oppdrag.
- Staten må gjøre det økonomisk mulig å reise og drive varig vernede bedrifter som kan ta imot de vanskeligst stilte.
- Kommunene må sikre tomter for bygg til funksjonshemmede og medvirke til at det blir innredet spesialleiligheter i vanlige bygg. Funksjonshemmede med svak økonomi må få boliger med 100 prosent statlig belåning og ekstra husleiestøtte.
- Økonomisk støtte til tekniske hjelpemidler for funksjonshemmede og utvikling av spesielt undervisningsmaterieil.
- Støtte til idrett og andre fritidssysler for funksjonshemmede.

Bedre forhold for de eldre.

Arbeiderpartiet mener det er nødvendig med en spesiell innsats for de eldre og går inn for:

- Senking av den alminnelige pensjonsalder til 67 år. Lavere pensjonsalder og full pensjon for spesielle yrkesgrupper som har særlig behov for det. Mulighet for den enkelte arbeidstaker til, etter nærmere regler, å fratru med redusert pensjon inntil tre år før vedkommendes aldersgrense er nådd, eller fortsette i sitt arbeid inntil tre år ut over den alminnelige pensjonsalder.
- Økte ytelser til dem som bare har Folketrygdens grunnpensjon.
- Omfattende tiltak for å hjelpe de eldre som får det vanskelig på arbeidsmarkedet. Arbeidsmarkedspolitikken må samordnes med sosialpolitikken.
- Arbeidstakere som blir ledige etter å ha fylt 60 år, må få omstillingslønn av arbeidsløsetrygdens midler i den tid ledigheten varer.
- Arbeidstakere over 60 år må få seks ukers ferie. Feriepenege for de to ekstra ukene dekkes ved en offentlig finansieringsordning.
- Husbankens låneregler bedres, slik at eldre som trenger det, kan få bolig med 100 prosent statlig belåning. Aldersgrensen for husleiestøtte skal være den samme som pensjonsalderen i hvert enkelt tilfelle.
- Sterkere utbygging av pleiehjem og sykehjem for å sikre en bedre behovsdekning. Også i eldreinstitusjoner bør folk ha rett til selv å bestemme sin livsform.
- Den sosiale service må bli bygd ut. Staten må gi økt støtte til hjemmehjelp. Utbygging av velferdstiltak, blant annet med sikte på menneskelig kontakt. Det må legges vekt på opplysningsarbeid som kan forberede til pensjonsalderen.

Kamp mot ulykkene.

Ulykker i trafikken, i arbeidslivet og i hjemmene krever hvert år tusener av ofre. En effektiv kamp mot ulykker er derfor av den største betydning.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Utvidet offentlig informasjon for å forebygge ulykker.
- Effektivisering av arbeidstilsynet.
- Gjennomfartsveier legges utenom boligstrøk. Skjerpede straffesatser for råkjøring og andre alvorlige trafikkkforseelser.
- Lover og forskrifter utformes slik at ulykker motvirkes.
- Offentlige organer og frivillige organisasjoner må samordne og øke sin innsats mot ulykker. Støtten til de frivillige organisasjoner økes.
- Forskningen på dette området bygges videre ut.

Økt innflytelse for forbrukerne.

Arbeiderpartiet vil sikre den enkeltes frie forbruksvalg. I det moderne industrisamfunn er tilbudet så overveldende at det er uoverkommelig for forbrukerne på egen hånd å skaffe seg tilfredsstillende oversikt over utvalget av varer og tjenester, priser og kvaliteter. Derfor må samfunnet gi forbrukerne aktiv støtte, også til å få økt innflytelse over arten og sammensetningen av varetilbudet.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Effektivt tilsyn med priser og konkurranseforhold. Utbygging av systemet med kvalitetsmerking og kvalitetskontroll.
- Fremme en rasjonell og rimeligst mulig vareomsetning.
- Skjerpe kravene til reklamen. Gransking av reklamens påvirkningsevne og dens økonomiske betydning. Forbud mot tobakksreklame.
- Lovbestemt angrefrist på kontrakt om kjøp på avbetaling når kontrakten er inngått ved dørsalg.
- Skjerpe lovbestemmelsene om garanti- og serviceordninger.
- Utvide støtten til Forbrukerrådets arbeid.
- Klage- og kontrollinstans for reparasjonsarbeider.
- Bedre informasjon om de ytelser det offentlige kan tilby.
- Friere importordning for grønnsaker og frukt.

VI VIL TRYGGHET I FORANDRINGEN ET NÆRINGSPOLITISK PROGRAM

En sterk vekst i produksjonen er en forutsetning for et bedre samfunn. Det er de folkevalgte organer som må lede utviklingen. Næringslivet må handle i samsvar med de retningslinjer som de folkevalgte trekker opp. Samfunnet må både stimulere det private næringsliv og selv engasjere seg i utbyggingen. De planer som trekkes opp for bosettingen må virke inn på plasseringen av bedriftene. Det må legges en samfunnsmessig vurdering til grunn, kombinert med hensynet til økonomisk lønnsomhet. Økte muligheter for å styre næringslivets utvikling og bedre innsikt i private foretaks virksomhet vil bli skritt på veien til økonomisk demokrati.

Et effektivt næringsliv.

En forutsetning for vekst i produksjonen er at den er lønnsom. Med den stadig sterkere internasjonale konkurranse er det nødvendig med en vesentlig større innsats i forskning, utvikling av nye produkter, markedsføring, bedriftsorganisasjon og langtidsplanlegging. Staten må her gjøre en betydelig større egeninnsats, og også gi støtte til bedriftene. Våre bedrifter er stort sett for små til å følge med på en rekke områder som er viktige for konkurranseevnen, derfor må staten i vårt land komme sterkt inn i bildet. Det må utøves en tilfredsstillende kontroll med utenlandske etableringer.

Arbeiderpartiet går inn for:

- En forskningspolitikk som effektivt dekker produksjonens ulike behov. Rask vekst i forskningens omfang, særlig for den del som arbeider med praktiske problemer.
- Omfattende støtte til bedriftenes forskning med vekt på offentlige utviklingskontrakter.
- Mer tverrvitenskapelig forskning, slik at tekniske, organisatoriske, økonomiske og sosiale sider ved en sak kan behandles samlet.
- Utbygging av veiledningstjenesten.
- Samarbeid mellom staten og næringslivet for å gjennomføre videreutdanning avpasset etter den enkeltes, samfunnets og næringslivets behov. En særlig innsats for utdanning av bedriftsledere.
- Tiltak for å fremme markedsføring og langtidsplanlegging i bedriftene.

Tryggere og bedre arbeidsplasser.

De store endringer som foregår i vårt næringsliv gir økte muligheter for en raskere økonomisk vekst. Men de skaper også stor utrygghet både for den enkelte og for de lokalsamfunn som rammes av omstillingen. Samfunnet må sikre trygghet for yrkesutøverne. Målet er ikke bare å skaffe arbeid, men også å bidra til at alle kan få et stadig bedre betalt og mer tilfredsstillende arbeid. Frie og allsidige muligheter for valg av yrke må bli en menneskerett. Dette krever en særlig innsats for de grupper som har vansker med å finne passende arbeid, og for dem som må flytte for å få en ny arbeidsplass.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Myndighetene må få en vesentlig bedre innsikt i forholdene og utviklingstendensene på arbeidsmarkedet. Arbeidsdirektoratet må få økte ressurser til statistikk, utredninger og forskning.
- Den lokale arbeidsformidling må effektiviseres og bygges ut med sikte på en tilfredsstillende kartlegging og formidling av arbeidskraft. Det må opprettes arbeidspsykologisk kontor for hvert fylke.
- Yrkesretteiingen må bygges ut slik at den kan nå alle og bidra til å få rett person på rett plass. Effektivisering av lærlingenemndene.
- Varsel Fristen ved nedlegging, innskrenkninger eller større omplasseringer innen en bedrift, må bli så lang at myndighetene får tid til å finne fram til løsninger som kan godtas av partene.
- De som må flytte til et annet sted, må få dekket utgifter ved flytting, tap ved salg av

bolig og merkostnader ved dobbelt husholdning.

- Gjennomføring av 5 dagers og 40 timers arbeidsuke. Kortere arbeidstid for skiftarbeidere.
- Systemet med karensdager i arbeidsløsetrygden må fjernes. Trygdens ytelser må økes vesentlig med sikte på å komme fram til en garantert omstillingslønn.
- Mulighetene for deltidsarbeid må økes vesentlig.

Industrien, vekst og omstilling.

Industrien er vårt lands viktigste næring, men sysselsettingen øker ikke lenger. I enkelte industrier går tallet på ansatte ned fordi maskiner har erstattet menneskelig arbeidskraft. Den tekniske utvikling og endrede konkurranseforhold bidrar til de omstillingsvansker industrien står overfor. Samtidig er industrireisningen et nødvendig ledd i utviklingen av de industrifattige delene av vårt land.

Økt innsats for industrireisning må bli en av de viktigste oppgavene i årene framover. Staten må komme langt sterkere inn i bildet både ved egen innsats og med hjelp til private bedrifter som ikke alene kan make å løse de oppgaver som omstillingen skaper.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Et finansieringsinstitutt for omstilling og vekst i industrien. Instituttet skal bidra til bedriftssamarbeid, spesialisering, omlegging av produksjon og reising av ny industri på grunnlag av forskning og ny teknikk. I tilknytning til finansieringsinstituttet må det organiseres et bredt samarbeidsmiljø hvor myndighetene, kredittinstitusjonene, forskningsinstitusjonene, lønnstakernes og næringslivets organisasjoner og de enkelte bedrifter kan medvirke til en moderne industriutvikling.
- Et industriøkonomisk institutt som kan foreta de nødvendige langtidsutredninger og analyser til hjelp for staten, den private industri, arbeidslivets organisasjoner og kredittinstitusjonene.
- Den offentlige forskning må bli et langt mer effektivt middel i industripolitikken. Det må gis økt støtte til bedriftsforskning og opprettes stipendordninger for forskere som gjør det mulig å utveksle erfaringer mellom forskningsinstitusjonene og bedriftslivet.
- Systematisk etterutdanning for alle grupper innen bedriftene. Undervisningen i økonomi og organisasjon må styrkes.
- Lønnstakere og bedriftsledere må utdanne seg for industrielt demokrati. Demokrati i bedriftene er et grunnleggende likhetskrav som vil utløse evner og energi som kan få stor betydning for industrien.
- Plassering av nye industribedrifter er en sentral del av distriktspolitikken. I pressområdene gjennomføres meldeplikt for nyetablering av industri kombinert med veiledning og byggeløyveordning. Systemet kan utvikles til etableringskontroll hvis det viser seg nødvendig.
- Industribedrifter som etablerer seg på utpekte vekststeder, må få dekket flytnings- og startkostnader, og det må gis direkte investeringstilskudd. De kommuner som har slike vekststeder, må få statlige lån og tilskudd for å kunne gjennomføre de nødvendige grunnlagsinvesteringer.
- Det dannes et statlig forvaltningsselskap som får hånd om statens aksjer og

industriinteresser, for å samordne statens eierinnflytelse og gjennom kjøp av aksjer i den private sektor og ved reising av nye bedrifter øke samfunnets muligheter til å styre landets næringsliv. Selskapet skal ikke selv drive produksjon, men lede industriutviklingen i samsvar med retningslinjene for industrireising og bosetting. Ut fra gode statlige industribedrifter må det knoppskyte datterselskaper som kan få stor betydning for distriktsutbyggingen. Slike bedrifter må legges vekt på å utvikle systemet med underleverandører.

- På grunnlag av energioekonomisk forskning må det foretas analyser og faglige vurderinger av utviklingstendensene for de forskjellige energikilder. Staten må forberede seg på å utnytte mulighetene for anvendelse av olje og gass fra Nordsjøen og av atomkraft i den framtidige energiforsyning.
- Tempoet i kraftutbyggingen må økes. Kraftprisene må avspeile kostnadene ved utbygging og distribusjon. Hele kraftforsyningen må samles på en hånd, for eksempel et andelslag av alle nåværende interesser. Detaljforsyningen må organiseres i større enheter enn nå, for eksempel fylkene.
- Lovgivningen skjerpes for å redusere skadevirkningene på naturen og miljøet som følger med industriell virksomhet, kraftutbygging og bergverksdrift.
- Som ledd i et utvidet samarbeid i Norden må det utvikles en felles politikk for industrireising og energiforsyning.

Et rasjonelt jordbruk.

Arbeiderpartiet tar sikte på å gjøre norsk jordbruk mest mulig effektivt sammenliknet med andre deler av næringslivet og med jordbruket i andre land. Arbeiderpartiet vil fremme rasjonalisering i jordbruket så raskt det er forsvarlig og legge særlig vekt på å få bruksenheter som gir grunnlag for lønnsom drift.

Mekaniseringen og omleggingen i jordbruket er et gode når den fører til høyere levestandard både for dem som blir igjen i jordbruket og for dem som går over til andre næringer. De som blir berørt av omstillingen, har krav på trygghet. Omstillingen i jordbruket må ikke skje tilfeldig, men sees i sammenheng med planleggingen av det enkelte bygdesamfunn, av landsdelene og av landet som helhet.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Det foretas en omvurdering av støttetiltakene til jordbruket. Jordbruksstøtten må nyttes til å skape rasjonelle bruksenheter. Inntektsstøtten må i større grad komme dem til gode som har størst behov for den.
- Dyrket jord må ikke bli liggende ubrukt. Nedlagte bruk må så langt råd er brukes som tilleggsjord. Fylkeslandbruksstyrene må nytte forkjøpsretten i langt større utstrekning enn hittil og bruke arealene til å skape mer høvelige bruk. Det må bli samme kontroll ved bortleie som ved salg av jord.
- Mindre bruk må få lettere adgang til å finansiere kjøp av tilleggsjord. Jordfondet må styrkes. For å hindre spekulasjon bør nedskrivningsbidragene gis i form av obligasjoner som kan gjøres effektive. Lån til rasjonaliseringskjøp bør gis på gunstige betalingsvilkår.
- Effektive tiltak mot jordspekulasjon. Det innføres pristakst og oppnevnes faste prisnemder for større distrikter.

- Jordskifteloven endres slik at den gir adgang til å kreve jordskifte når det er nødvendig for å få større og mer rasjonelle bruksenheter.
- Odelsretten må være lik for kvinner og menn. Den må innskrenkes til bare å gjelde personer som selv vil drive eiendommen som jord- eller skogbruk.
- Det bør kreves yrkesopplæring for den som skal ha jordbruk som hovedyrke.
- Forskningen styrkes med særlig sikte på markedsføring og produktutvikling.
- Samvirke og samarbeid stimuleres på alle områder hvor det er praktisk mulig. Det gjelder for eksempel samarbeid om maskinhold, fellesbeite og fellesfjøs.
- Feriespørsmålet i landbruket må løses.
- Statens Landbruksbank må i samarbeid med sparebankene yte kreditt til drift og investeringer som er i samsvar med den jordbrukspolitiske målsetting.
- Det må åpnes adgang til førtidspensjonering for brukere som ønsker det, og som har fylt 60 år, mot at jordveien selges som tilleggsjord til andre bruk.
- Jordstyrer og fylkeslandbruksstyrer sammensettes etter politisk forholdsmessighet.

En aktiv skogbrukspolitikk.

Skogbruket og deler av skogindustrien er i dag inne i en krise. I motsetning til tendensen ellers i Europa, synker avvirkningen i de norske skogene. Svikten i avvirkningen fører både til minskede arbeidsinntekter i dag og til minsket skogproduksjon i framtiden, fordi skogen ikke fornyes. Skogsarbeiderne og de typiske skogskommunene er blitt hardt rammet av utviklingen. Den nåværende tendensen kan bare endres ved radikale tiltak både i skogbruk og industri.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Industrien må sikres en jevn tilførsel av norsk råstoff i et vesentlig større omfang enn nå. Skogbruket på sin side må trygg avsetning på grunnlag av flerårige prisavtaler, med nødvendige justeringer. Dette vil gi en langt bedre utnyttning av skogressursene og jevnere sysselsetting for skogsarbeiderne.
- Staten må sammen med bedriftene fremme en endring av industriens oppbygging, med sikte på større effektivitet og økt evne til å betale for tømmeret. Skogeierne må til gjengjeld garantere industrien råstoff til rett tid og i tilstrekkelige mengder.
- Skattesystemet må legges om, slik at det stimulerer til jevn og tilfredsstillende avvirkning.
- Tømmertransporten må organiseres på grunnlag av en samfunnsøkonomisk vurdering, ut fra kostnadene ved utbyggingen og vedlikeholdet av veier og jernbaner. Krysstransport av tømmer må unngås.
- Ved offentlige tilskudd til bygging av bil- og traktorveier i skogen må omsynet til sysselsetting, bosetting og behovet for kulturarbeider veie tungt. Betingelsen for tilskudd må være at skogsveinettet innpasses i kommunens generalplan og planlegges i samarbeid med Statens Skogoppsyn, og at avvirkningen skjer etter en tempoplan. Skogsbilveier bygd med statstilskott bør prinsipielt gjøres tilgjengelige for privat trafikk.
- Det må utarbeides skogplaner i de enkelte kommuner bygd på totalvurdering uavhengig av eiendomsgrenser. Skogplanene må gå inn som en del av den samlede samfunnsplanlegging.

- Forskningen i skogindustrien må få bedre arbeidsvilkår. I skogbruket bør forskningen legge vekt på driftsøkonomi, planlegging, organisasjon og rasjonelle arbeidsmetoder.
- Utbygging av veiledningstjenesten under Statens Skogoppsyn. Styrking av fagopplæringen og etterutdanningen av skogsarbeidere og skogeiere. Organisert omskolering av skogsarbeidere til andre yrker.
- Sikring av sysselsetting i skogsbygdene for eldre skogsarbeidere. Forholdene legges bedre til rette for å sysselsette jordbrukets sesongledige arbeidskraft og trekraft i skogen.
- De som arbeider i skogen, må sikres tryggere og bedre arbeidsvilkår og inntekter. Bygder som i dag er ensidig avhengig av skogen, bør få hjelp til å utvikle et mer allsidig næringsliv.
- Stat og kommuner bør kjøpe skog når samfunnsmessige interesser gjør det ønskelig.
- Skogråd og fylkesskogråd sammensettes etter politisk forholdsmessighet.

Rasjonalisering av fiskerinæringen.

Arbeiderpartiet går inn for en omfattende modernisering og rasjonalisering i fiskerinæringen. Staten må engasjere seg sterkt og dristig for å trygge næringens framtid. I dag er fisket inne i en dyptgående krise som både skyldes avsetningsvansker, et utilfredsstillende system for tilvirkning og et markedsføringsapparat som er for svakt og for lite samordnet med resten av næringen.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Staten må sammen med fiskerinæringens organisasjoner og yrkets utøvere finne fram til rasjonelle former for en sentralisert eksport og et vel utbygd markedsføringsapparat.
- Staten må bidra til å øke konkurranseevnen for norsk fiskeeksport på en måte som kommer hele næringen til gode. I samarbeid med alle som arbeider i fiskerinæringen, må staten bygge opp et selskap for produktutvikling og markedsføring. Det må finne fram til fiskeprodukter som i form, kvalitet og pakning faller i kundenes smak både på det nasjonale og det internasjonale marked. Selskapet må få avgjørende innflytelse på tilvirkningen og må gjennom sin planlegging bidra til å skape mer stabile forhold innen denne del av næringen. Med de vanskelige konkurranseforhold som hersker i dag, må staten være villig til å satse betydelige beløp. De best mulig kvalifiserte folk må engasjeres i selskapet, som må drives etter moderne forretningsmessige prinsipper.
- Det bør foretas omfattende undersøkelser og forsøk for å finne fram til en tilfredsstillende metode for dobbeltfrysing. En slik metode kan gjøre det mulig å fryse fisk under sesongfiskeriene og bearbeide den på andre tider av året.
- Det må legges stor vekt på forskning innen alle deler av fiskerinæringen. Havforskningen må styrkes, slik at en kan få tilstrekkelig materiale til å vurdere de muligheter som havet byr på. Det må satses på båt- og redskapsforskning og legges stor vekt på forskning av fiskerinæringens økonomiske, teknologiske, organisatoriske og sosiale forhold.
- Myndighetene må stimulere til bygging av båter for de fiskerier som på lengre sikt gir best lønnsomhet og trygge arbeidsplasser.

- For å gjennomføre nødvendige rasjonaliseringstiltak må utlånsrammen for Statens Fiskarbank økes. Det må også sikres finansiering av lån til foredlings- og industriltak.
- Fiskerne må få bedre og mer moderne utdanningsmuligheter. Det må opprettes en fiskerihøyskole for å dekke det store behovet for høyt kvalifisert arbeidskraft. Veiledningstjenesten i fiskerinæringen bygges ut.
- Hovedvekten av støtten må gå til tiltak som kan skape varig lønnsomhet. Norges Fiskarlag må fortsatt føre forhandlingene om støtte på vegne av fiskerinæringen.
- Feriepørsmålet for fiskerne må løses.
- Forutsetningen for god rekruttering til fiskerinæringen og for trygghet i kyststrøkene er en modernisering av næringen, samtidig med utbygging av lokalsamfunn med et allsidig tilbud av arbeidsplasser, utdanning, sosiale og kulturelle goder. Dette synet vil være et vesentlig element i den nye utbyggingsplan for Nord-Norge som Arbeiderpartiet går inn for.

Bedre kår for sjøfolkene.

Også skipsfarten er inne i en omfattende omstilling, både på grunn av endring i konkurranseforholdene og utviklingen i retning av større og mer automatiserte skip. Myndighetene må i samarbeid med representanter for sjømannsorganisasjonene og rederne bidra til å ivareta næringens interesser i den internasjonale konkurransen, og for å bedre kårene for dem som arbeider i skipsfarten.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Myndighetene må arbeide for like konkurransevilkår i internasjonal skipsfart, med rimelig hensyn til utviklingslandenes interesser. Systemet med registrering i billige land for å spare skatter og mannskapsutgifter må motarbeides.
- De maritime skoler må følge med i den utvikling som preger handelsflåten.
- Det må gjennomføres likestilling mellom sjøfolk og arbeidstakere i land når det gjelder arbeidstid og andre forhold. Sjømannsloven må gjøres tidsmessig.
- Arbeidsåret må bli beregningsgrunnlaget for ferie og hjemreise. Trygdeordningene må gi sjøfolkene full sikkerhet også under reiser og ferie.
- I beskatningen må det tas mer hensyn til sjøfolkenes spesielle arbeidsforhold og fraværet fra landet.
- Sjømannspensjonene må fortsatt bygge på lavere aldersgrense for sjøfolk enn den generelle.
- Velferdsarbeidet må utvides i takt med de nye behov.

Effektivisering i bygg og anlegg.

Bygge- og anleggsvirksomheten som er en av våre større næringer, er stort sett preget av småbedrifter, når en ser bort fra noen få store entreprenørfirmaer. Dette har vanskeliggjort en rasjonell produksjon med bruk av planlegging og teknikk. De små bedriftsenhetene har gjort det vanskeligere å oppnå stabile og trivelige arbeidsplasser for de ansatte.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Yrkesutdanningen i byggefagene moderniseres og bygges ut, blant annet ved mer voksenopplæring og forsert utdanning av byggeledere.
- Det må vurderes om arbeidsformidlingen skal gjøres obligatorisk for bygg og anlegg.
- Byggforskning og veiledningstjeneste styrkes med særlig vekt på økonomi, planlegging og ledelse.
- Stimulering av industrialiseringen i byggeindustrien, om nødvendig med garantiordninger for bygging av fabrikker og kjøp av utstyr.
- Staten må gå inn for mest mulig samlet planlegging i byggevirksomheten og utbygging i større serier på sammenhengende arealer.
- Staten må fremme utviklingen av større og bedre ledede bedrifter i bygge- og anleggsvirksomheten ved å innføre vesentlig strengere krav i lovgivningen.
- Lovgivningen må også sikre de ansatte tryggere og bedre arbeidsvilkår.
- Systemet med totalentrepriser bør stimuleres.
- Offentlig organisert opplæring av bygge- og anleggsarbeidere utenom håndverksfagene.

En tidsmessig handel.

Handelen står midt oppe i en omfattende omstilling. Stordrift i form av kjedeforretninger og varehus vil i detaljhandelen slå ut mange småforretninger. Moderne arbeidssparende metoder vil kreve større kapital enn før, og de vil fordre nye former for utdanning av de ansatte. Publikums krav til service må tillegges stor vekt.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Sterk øking av forskning, utredning og veiledning innenfor handelen, både når det gjelder teknikk, økonomi, ledelse og personalforhold .
- Handelens utdanningssystem må gjennomgå med sikte på en modernisering.
- Handelens kapitalbehov må vurderes med sikte på en mer rasjonell kredittgivning.
- Utviklingen i handelen må planlegges i samarbeid med representanter for næringen og for de ansatte.
- Samarbeid med kooperasjonen om tiltak som kan føre til rasjonalisering av handelen og til å styrke forbrukernes stilling.
- Påvirke stedsvalget for grossistforretninger, særlig med sikte på å motvirke den sterke konsentrasjon i Oslo-området.
- Søke å komme fram til smidigere lukningsvedtekter som i høyere grad tar hensyn både til publikum og de ansatte.

Service-virksomhet - nye arbeidsplasser.

Mens sysselsettingen stopper opp eller går tilbake i næringer som produserer varer, øker tallet på ansatte i virksomhet som yter tjenester av forskjellig art. Ved siden av handel og transport omfatter de en lang rekke ulike bransjer: Administrasjon, utdanning, helsepleie, juridisk rådgivning, bank, forsikring rengjøring, hotell og restaurant, underholdning osv. Stat og kommuner spiller en stor rolle på dette området. Service-virksomhetene får stadig større betydning for landets økonomiske og samfunnsmessige utvikling. Arbeiderpartiet går inn for utredning om service-virksomhetenes betydning for bosetting og utvikling av lokalsamfunnene.

Utbygging og samordning av samferdselen.

Utbyggingen av samferdselsnett og transportkapasiteten må skje med sikte på de framtidige transportbehov i samfunnet som helhet. Endringene i bosetting og næringsvirksomhet forandrer transportbehovene. På den annen side vil transporttilbudet være av avgjørende betydning for bosetting og næringsliv.

Kommunikasjonene er ett av de viktigste virkemidler for å fremme en harmonisk utbygging av landet. Planene for utbygging av samferdselen må derfor gå inn som del av den generelle samfunnsplanlegging. Det utarbeides en generalplan for utviklingen av samferdselen. Statens samferdselspolitikk må ha som målsetting å sikre en effektiv og samfunnsøkonomisk tilfredsstillende transportavvikling i alle deler av landet.

Transportmidlenes total kostnader for samfunnet må vurderes. Det må sørges for nødvendig regulering av og kontroll med utviklingen på transportmarkedet. Alle transportmidler må søkes samordnet, slik at den mest rasjonelle bruk av dem kan sikres. De rutegående transportmidler må få styrket sin stilling i forhold til egentransport og løstransport. De kollektive transportmidler må få en standard som gjør dem mere attraktive for trafikantene. Det bør arbeides for å få større selskaper i landeveis- og sjøtransport. I Oslo og andre større byområder må det etableres et felles administrativt organ for persontransporten.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Sterk øking av tempoet i veibyggingen for å dekke de ulike påtrengende behov både i laddistrikter og byområder. Forserping av utarbeidingen og behandlingen av Norsk veiplan.
- Utbygging av et sammenhengende veinett i kystdistriktene ved hjelp av bruer, ferjer og sambindingsveier.
- Så langt det er mulig og samfunnsmessig forsvarlig, bør de enkelte grupper av kjøretøy beskattes etter hvilke veikostnader de medfører.
- Jerbanens stilling på transportmarkedet må styrkes. Tungtrafikken på vei må så langt råd er overføres til jernbanen. Jernbanens muligheter for person- og godstransport over lange og mellomlange avstander samt for nærtrafikk i de større byområder må utnyttes. Rutebilenes stilling i øvrige områder og transportforbindelser må styrkes.
- Tungtransporten på veiene må bringes inn i ordnede og forsvarlige driftsformer. Vekt- og arbeidstidsbestemmelser må overholdes også av hensyn til trafiksikkerheten.
- Alle viktige havner må få moderne terminaler for sammenkopling av sjø- og landtrafikken både for gods og passasjerer.
- En sterkere innsats i utbyggingen av stamflyplasser og småflyplasser slik at alle distrikter snarest kan få tilknytning til luftrutenettet. Utbygging av våre hovedflyplasser for utenlandsrutene slik at de kan betjene de aktuelle flytyper. Forsert planlegging for å løse flyplassspørsmålet for Oslo-området i tide.
- Rask utbygging av telefonautomatiseringen og fjernvalget. Betydelig utvidelse av takstsonene for telefonsamtaler.

Økt samfunnsinnflytelse i bank- og kredittvesenet.

Samfunnet må påvirke kredittgivningen slik at den fremmer den politikk som de folkevalgte organer fastlegger. Det gjelder både produksjonsvekst, stabil økonomisk utvikling og fordelingen av investeringer på næringer og distrikter. Kredittpolitikken må styrkes og bygges ut på en rekke felter.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Å opprette et finansieringsinstitutt for vekst og omstilling i industrien.
- Å opprette en landsomfattende statlig forretningsbank.
- Forvaltningen av folketrygdfondet tas opp til revisjon.
- Gjennom en moderne penge- og kredittpolitikk må samfunnet sikres større innflytelse over det private bank- og kredittvesen.

VI VIL HA EN VERDEN MED RETTFERD, FRIHET OG FRED

I pakt med den demokratiske sosialismens prinsipper vil Arbeiderpartiet arbeide for å nå fram til en verden med samarbeid og solidaritet, og med rettferd, likhet og frihet for alle folk.

I dag er verdensbildet preget av maktpolitikk, ideologiske og rasemessige motsetninger, nasjonal og sosial undertrykkelse og økonomiske ulikheter. Kløften mellom de rike og de fattige nasjoner øker i stedet for å minske. Mellom nasjonene er det fremdeles i stor utstrekning makten og ikke retten som rår.

Grunnlaget for varig fred.

Bare gjennom utbyggingen av et organisert og forpliktende samarbeid vil det være mulig å gjennomføre en gradvis bedring av forholdene. Norge må gå aktivt inn for at alle muligheter for avspenning blir utnyttet. Årsakene til utryggheten og uretten må angripes. Ved en gradvis omforming av verdenssamfunnet må grunnlaget for en varig fred legges. Derfor må oppslutning om FN og de idealer organisasjonen står for, være en hovedoppgave i norsk utenrikspolitikk. Hovedtyngden av FN's praktiske arbeid foregår i dag i særorganisasjonene for økonomi, teknikk, helse og ernæring, sosial og kulturell utvikling, og Norge må gjøre en aktiv innsats på alle disse områdene av FN's fredsbyggende virksomhet.

Arbeiderpartiet vil at Norge skal gå inn for:

- Styrke FN's fredsbevarende evne ved å opprette en internasjonal styrke som kan settes inn i områder hvor freden er truet.
- Støtte FN i arbeidet for å gjennomføre en kontrollert nedrustning.
- Styrke det finansielle grunnlaget for FN. Økt deltakelse i det arbeid som FN's særorganisasjoner driver.
- Kanalisere mest mulig av hjelpen til utviklingslandene gjennom FN's organer.
- Gjøre FN til en universell organisasjon, bl. a. ved å gå inn for Folkerepublikken Kinas

medlemskap.

- Arbeide for at vedtakene på FN's konferanse for handel og utvikling i større utstrekning settes ut i livet, som et bidrag til å fjerne noen av de økonomiske årsakene til spenningen i verden.

Utviklingslandene - rettferd og likestilling.

Kløften mellom de rike og de fattige nasjoner er vår tids største utfordring. Målet må være et internasjonalt velferdssamfunn, der også klasseskillet mellom nasjonene er revet ned. Det krever en gjennomgripende endring i det økonomiske samkvem mellom landene, og også grunnleggende endringer i utviklingslandene selv. Det er nødvendig å bruke en større del av vår egen produktjonsvekst for å hjelpe andre. Men det krever også anerkjennelse og støtte til de nye nasjoners kamp for frihet og menneskeverd. Det må vises respekt og forståelse for de kulturelle og sosiale verdier som utviklingslandene representerer.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Bevilgningene til utviklingshjelp økes til 1 prosent av nettonasjonalproduktet innen 1973, med sikte på ytterligere øking når dette målet er nådd.
- En handelspolitikk som tar omsyn til utviklingslandenes behov for lønnsomme og stabile råvarepriser og deres behov for å bygge opp et selvstendig og allsidig næringsliv.
- En internasjonal økonomisk planlegging som tar sikte på å imøtekomme utviklingslandenes langsiktige behov.
- En effektiv administrasjon i Norge for den økte utviklingshjelpen. Utnytte mulighetene for nordisk samarbeid og arbeidsdeling.
- Utvidet teknisk hjelp til utviklingslandene.
- Best mulig rekruttering av fagfolk til utviklingslandene.
- Vesentlig økt støtte til familieplanlegging.

Trygging av vår nasjonale sikkerhet.

Arbeiderpartiet går inn for å føre en sikkerhetspolitikk som trykker vårt lands frihet og bidrar til fred i verden.

Det langsiktige mål er et verdensomspennende sikkerhetssystem under FN's ledelse. Inntil FN har nådd den styrke og effektivitet organisasjonen må ha for å garantere fred og sikkerhet i verden, har Norge et nasjonalt sikkerhetsbehov som må dekkes. Norge må basere sin sikkerhetspolitikk på et regionalt forsvarssamarbeid. Fra 1949 til i dag har Norge løst dette forsvarsproblem gjennom et organisert samarbeid i NATO. NATO representerer et vesentlig framskritt i forhold til tidligere tiders skiftende alliansesystemer, men det vestlige forsvarssamarbeid har aldri vært ment som en varig løsning av sikkerhetsproblemene. Det er nødvendig med en løpende vurdering av norsk sikkerhetspolitikk for å nå fram til de løsninger som er de mest tjenlige.

I dagens situasjon står en mer omfattende europeisk sikkerhetsordning i forgrunnen, med sikte på å fjerne motsetningene og fremme avspenning og nedrustning i vår del av verden.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Norge skal aktivt arbeide for en omfattende europeisk sikkerhetsordning.
- Inntil muligheter kan skapes for en sikkerhetsordning på bredere geografisk grunnlag, må Norge opprettholde sitt medlemskap i NATO.
- Fremmede styrker og atomvåpen skal ikke plasseres på norsk område. Det forutsetter et effektivt beredskap med konvensjonelle styrker. Norge avgjør ved sine konstitusjonelle organer hvilke tiltak som til enhver tid er nødvendige for å ta vare på landets sikkerhet og uavhengighet.
- Vårt medlemskap i NATO pålegger oss et særlig ansvar for å ta avstand fra og bekjempe forhold i andre medlemsland som strider mot NATO's grunnleggende prinsipper om forsvar for folkestyret, individets frihet og rettens herredømme. Det gjelder både militærdiktaturet i Hellas og diktaturet i Portugal og dets kolonipolitikk i Afrika. Krigen i Vietnam foregår utenfor NATO's område, men De forente Staters engasjement representerer likevel en alvorlig belastning for det vestlige samarbeid. Arbeiderpartiet vil støtte de demokratiske krefter i Hellas og Portugal og vil fortsatt søke å bidra til en rettferdig fred i Vietnam på grunnlag av forhandlinger.
- Norge må bidra til gjenoppbyggingen av Vietnam og Nigeria/ Biafra etter krigens herjinger.
- Forsvarets ressurser må utnyttes effektivt og rasjonelt. Forsvarets virksomhet i fred må best mulig tjene også det sivile samfunn.
- Samarbeidsutvalgene i Forsvaret må effektiviseres. Det må skapes bedre kontakt og samarbeid mellom personell og ledelse.
- Økt innsats i freds- og konfliktforskning.
- Utredninger av sikkerhetspolitiske forhold og alternativer sammen med planlegging for å forberede Norge på nye sikkerhetspolitiske situasjoner i Europa.

Nordisk samarbeid - økt styrke, større muligheter.

De nordiske folk står hverandre nær i samfunnssystem, livsstil og kultur, og i økonomisk og sosial utvikling. Til tross for at landene har løst sine sikkerhetsproblemer på forskjellig måte, er samarbeidet utbygd på en rekke felter.

Norden står nå foran en ny utfordring ved oppbyggingen av et økonomisk fellesskap. Et samlet Norden gir bedre muligheter for å gjøre oss gjeldende og å verge de interesser vi har felles.

Et nærmere nordisk samarbeid vil gi våre land ressurser og muligheter til å løse nye store oppgaver i forskning og teknologi, i nærings-, bosettings- og lokaliseringspolitikk, i vern om naturherlighetene og i en samlet innsats for utviklingslandene.

Arbeiderpartiet mener at en vesentlig utvidelse av det nordiske samarbeid må skje raskest mulig.

Det må sees på som et ledd i utviklingen av et videre internasjonalt samarbeid. Det kommer ikke i stedet for vårt engasjement i Europa og verden for øvrig, men som en styrkelse av dette.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Vesentlig utvidet nordisk samarbeid med en felles ytre handelspolitikk basert på en tollunion utformet slik at den fremmer den økonomiske vekst i alle land.

- Utvikling av en felles nordisk næringspolitikk, knyttet til en investeringsbank og investeringsfond, med sikte på felles løft for å sikre en sterk økonomisk og samfunnsmessig utvikling i Norden på linje med det syn arbeiderbevegelsen går inn for.
- Samarbeid om utnytting av atomkraften.
- Utvidet samarbeid om forskning og utvikling.
- Et utvidet samarbeid når det gjelder arbeidsmarked og utdanning, samferdsel og sosialpolitikk.
- Rask utbygging av samarbeidet på Nordkalotten.

Et sosialdemokratisk alternativ for Europa.

Arbeiderpartiet mener at samling av Europa er av sentral betydning både for vårt land og utviklingen i verden som helhet. Vi går derfor inn for fortsatt sterk innsats for europeisk samling. Norge må opprettholde søknaden om medlemskap i EEC og ta initiativ for å påvirke utviklingen i den retning vi ønsker.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Ta initiativ til samarbeid med de sosialdemokratiske partiene i Vest-Europa for å utarbeide et Europa-program. Det vil danne grunnlaget for praktiske framstøt for å virkeliggjøre et Europa preget av den demokratiske sosialismens prinsipper.
- Fortsatt aktivt arbeid for å utvide samarbeidet innen EFTA.
- Nytte alle muligheter for å bryte ned murene mellom de to handelsblokkene i Vest-Europa.
- Fortsette arbeidet med å bryte ned skrankene mellom øst og vest i Europa, blant annet ved å styrke FN's økonomiske kommisjon for Europa og andre felles europeiske organer som eksisterer, og arbeide for å bygge opp nye fellesorganer.

Internasjonalt økonomisk og teknisk samarbeid.

I årene etter den annen verdenskrig har det utviklet seg et omfattende nett av internasjonale samarbeidsorganer på det økonomiske, sosiale, kulturelle, vitenskapelige og tekniske området. En stor del av dette samarbeidet finner sted i FN's mange særorganisasjoner, mye også innen OECD og GATT. Arbeiderpartiet går inn for en videre utbygging av dette samarbeidet. Økt samarbeid innen Norden og Europa må ikke begrense vår interesse for det videre internasjonale samarbeid, men tvert om utformes slik at det øker våre muligheter til å gjøre en innsats internasjonalt og særlig i forhold til utviklingslandene.

Arbeiderpartiet går inn for:

- Støtte alle tiltak som går ut på en fortsatt nedbygging av toll og andre handelshindringer mellom industrilandene, samtidig som utviklingslandene får en særlig gunstig behandling for sin eksport.
- Internasjonale avtaler for å stabilisere prisene på mat og råvarer, på en måte som hjelper utviklingslandene.
- En internasjonal pengeordning som kan gi et stabilt grunnlag for en rask øking av handelen og annet økonomisk samkvem landene i mellom.

- Internasjonalt samarbeid for å dempe og om mulig hindre økonomiske konjunktursvingninger.
- Arbeide for å bringe internasjonale storkonserner under kontroll.
- Internasjonal innsats for å løse forurensningsproblemene.

Verden - vårt siktepunkt og ansvar.

Vi lever i en verden som blir stadig mer en enhet, økonomisk, teknologisk og kommunikasjonsmessig. Som nasjon blir vi mer og mer avhengig av utviklingen utenfor vårt eget lands grenser.

Arbeiderpartiet mener derfor at vi mer aktivt enn hittil må utvikle en internasjonal holdning ved å øke den enkeltes bevissthet om at verden er en. Vi har alle ansvar for den internasjonale utviklingen. Vi må utdanne og forberede oss for den utvidede internasjonale kontakten. Det gjelder både i skoler, organisasjonsliv og offentlig administrasjon.

Vi må søke å påvirke den internasjonale utviklingen på ulike områder i den retningen vi ønsker. Arbeiderpartiet vil styre den norske internasjonale innsatsen slik at den bidrar til å virkeliggjøre den demokratiske sosialismen.